

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (голям състав)

26 февруари 2019 година *

„Преюдициално запитване — Член 13 ДФЕС — Благосъстояние на животните — Регламент (ЕО) № 1099/2009 — Защита на животните по време на умъртвяване — Специфични методи на клане на животни при религиозни обреди — Регламент (ЕО) № 834/2007 — Член 3 и член 14, параграф 1, буква б), подточка viii) — Съвместимост с биологичното производство — Регламент (ЕО) № 889/2008 — Член 57, първа алинея — Знак на Европейския съюз за биологично производство“

По дело C-497/17

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Cour administrative d'appel de Versailles (Франция) с акт от 6 юли 2017 г., постъпил в Съда на 10 юли 2017 г., в рамките на производство по дело

Œuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs (OABA)

срещу

Ministre de l'Agriculture et de l'Alimentation,

Bionoor SARL,

Ecocert France SAS,

Institut national de l'origine et de la qualité (INAO),

СЪДЪТ (голям състав),

състоящ се от: К. Lenaerts, председател, R. Silva de Lapuerta, заместник-председател, J.-С. Bonichot, Ал. Арабаджиев, F. Biltgen, К. Jürimäe и С. Lycourgos, председатели на състави, J. Malenovský, E. Levits, L. Bay Larsen, D. Šváby (докладчик), С. Vajda и S. Rodin, съдии,

генерален адвокат: N. Wahl,

секретар: V. Giacobbo-Reygonnel, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 19 юни 2018 г.,

като има предвид становищата, представени:

– за Œuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs (OABA), от адв. А. Monod, адвокат,

* Език на производството: френски.

- за Bionoor SARL, от N. Gardères, адвокат,
- за Ecocert Франция SAS, от D. de Laforcade, адвокат,
- за френското правителство, от D. Colas, S. Horrenberger и E. de Moustier, в качеството на представители,
- за гръцкото правителство, от G. Kanellopoulos и A. Vasilopoulou, в качеството на представители,
- за норвежкото правителство, от A.D. Jacobsen, както и от T.B. Leming и D.S. Lund, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от A. Vouquet, A. Lewis и B. Eggers, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 20 септември 2018 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 13 ДФЕС, на Регламент (ЕО) № 834/2007 на Съвета от 28 юни 2007 година относно биологичното производство и етикетирането на биологични продукти и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 2092/91 (ОВ L 189, 2007 г., стр. 1), на Регламент (ЕО) № 889/2008 на Комисията от 5 септември 2008 година за определяне на подробни правила за прилагането на Регламент № 834/2007 (ОВ L 250, 2008 г., стр. 1), изменен с Регламент (ЕС) № 271/2010 от 24 март 2010 г. (ОВ L 84, 2010 г., стр. 19) (наричан по-нататък „Регламент № 889/2008“), както и на Регламент (ЕО) № 1099/2009 на Съвета от 24 септември 2009 година относно защитата на животните по време на умъртвяване (ОВ L 303, 2009 г., стр. 1).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между асоциация Œuvre d'Assistance aux Bêtes d'Abattoirs (наричана по-нататък „асоциацията ОАВА“) и ministre de l'Agriculture et de l'Alimentation (наричан по-нататък „министърът на земеделието“), Bionoor SARL, Ecocert France SAS (наричано по-нататък „Ecocert“) и Institut national de l'origine et de la qualité (INAO, Франция) относно искане на асоциацията ОАВА да бъдат забранени рекламата и търговията на продукти от говеждо месо с марка „Tendre France“, които са сертифицирани като „халал“ и носят означението „биологично земеделие“ (наричано по-нататък „означението АВ“).

Правна уредба

Правото на Съюза

Регламент № 834/2007

- 3 Съображения 1 и 3 от Регламент № 834/2007 гласят:

„(1) Биологичното производство е съвкупна система за управление на земеделието и производство на храни, в която се съчетават най-добри практики по отношение опазване на околната среда, висока степен на биологично разнообразие, опазване на природните

ресурси, прилагане на високи стандарти за благосъстояние на животните и производствен метод, съобразен с предпочитанията на някои потребители към продукти, произведени чрез използване на естествени вещества и процеси. По този начин методът за биологично производство изпълнява двойна обществена роля, като от една страна обезпечава един специфичен пазар, отговарящ на потребителското търсене на биологични продукти, а от друга страна доставя обществени блага, допринасящи за опазване на околната среда и благосъстоянието на животните, както и за развитие на селските райони.

[...]

(3) Правната рамка на [Съюза], регулираща сектора на биологичното производство, следва да бъде насочена към гарантиране на справедлива конкуренция и правилно функциониране на вътрешния пазар на биологични продукти, както и запазване и оправдаване на потребителското доверие по отношение на продуктите, обозначени като биологични. Освен това тя трябва да цели осигуряването на условия, при които този сектор да може да се развива успоредно с развитието на производството и пазара“.

4 Озаглавен „Цел и приложно поле“, член 1 от този регламент гласи:

„1. Настоящият регламент осигурява основата за устойчивото развитие на биологичното производство, като същевременно осигурява ефективното функциониране на вътрешния пазар, гарантира справедлива конкуренция, осигурява потребителското доверие и защитава интересите на потребителите.

Той въвежда общи цели и принципи, които са в основата на разпоредбите, определени по настоящия регламент относно:

- а) всички етапи на производство, обработка и разпространение на биологични продукти и контрола над тях;
- б) използването на обозначения, позоваващи се на биологичното производство, при етикетирание и реклама.

[...]

3. Настоящият регламент се прилага за всеки оператор, участващ в дейности на всеки етап на производството, обработката и разпространението на продуктите по параграф 2.

[...]

4. Настоящият регламент се прилага без да се засягат други [разпоредби на Съюза] или национални разпоредби, в съответствие със законодателството на [Съюза] относно посочените в настоящия член продукти, например разпоредби, регулиращи производството, обработката, търговията, етикетирането и контрола, включително законодателството в областта на храните и храненето на животните“.

5 Член 2 от посочения регламент, озаглавен „Определения“, предвижда:

„За целите на настоящия регламент:

- а) „биологично производство“ означава използване на метод на производство, съответстващ на определения в настоящия регламент разпоредби, на всички етапи на производство, обработка и разпространение;

б) „етапи на производство, обработка и разпространение“ означава всеки етап от [...] първичното производство на даден биологичен продукт до [...] неговото съхранение, преработка, транспорт, продажба или доставка на крайния потребител, и, когато е целесъобразно, етикетиране, реклама, внос, износ и подизпълнителски дейности;

[...]

и) „обработка“ означава операциите по консервиране и/или преработка на биологични продукти (включително клане и разфасоване на животински продукти), както и пакетиране, етикетиране и/или промени в етикетирането относно биологичния метод на производство;

[...]“.

6 Член 3 от същия регламент излага целите на биологичното производство по следния начин:

„Биологичното производство преследва следните общи цели:

а) да въведе устойчива система за управление на земеделието, която:

[...]

iv) спазва високи стандарти за благосъстояние на животните, и по-конкретно удовлетворява специфичните за съответния вид поведенчески потребности на животните;

[...]

в) да цели произвеждането на голямо разнообразие от храни и други земеделски продукти, които отговарят на потребителското търсене на стоки, произведени чрез прилагане на процеси, които не вредят на околната среда, човешкото здраве, здравето на растенията или здравето и благосъстоянието на животните“.

7 Съгласно член 5, буква з) от Регламент № 834/2007, озаглавен „Специфични принципи, приложими към земеделието“, биологичното земеделие се основава на специфичния принцип на „осигуряване на висока степен на благосъстояние на животните, като се отчитат специфичните за съответния вид потребности“.

8 Член 14 от този регламент относно „[р]азпоредби[те] за животновъдството“ гласи в параграф 1:

„Освен предвидените в член 11 общи разпоредби относно земеделското производство, за животновъдството се прилагат следните разпоредби:

[...]

б) по отношение на животновъдните практики и условията на отглеждане:

[...]

viii) всяко страдание, включително осакатяване, се свежда до минимум по време на целия живот на животното, включително при клане;

[...]“.

- 9 Посветен на „Знаци за биологично производство“, член 25 от посочения регламент предвижда:

„1. Знакът на [Европейския съюз] за биологична продукция може да се използва при етикетирането, представянето и рекламирането на продукти, които отговарят на изискванията, предвидени в настоящия регламент.

Знакът [за биологично производство на Европейския съюз] не се използва в случаите на продукти и храни, произведени при преход към биологично производство, посочени в член 23, параграф 4, букви б) и в).

2. Национални и частни знаци могат да се използват при етикетирането, представянето и рекламирането на продукти, които отговарят на изискванията, предвидени в настоящия регламент.

3. Комисията, в съответствие с процедурата съгласно член 37, параграф 2, определя конкретни критерии по отношение на представянето, състава, големината и дизайна на знака на [Европейския съюз за биологично производство]“.

Регламент № 889/2008

- 10 Съображение 10 от Регламент № 889/2008 уточнява, че един от приоритетите на биологичното животновъдство е да „осигури високо ниво на жизнени условия на животните“.

- 11 Озаглавен „Знак за биологично производство на ЕС“, член 57 от този регламент гласи:

„В съответствие с член 25, параграф 3 от Регламент [№ 834/2007] знакът за биологично производство на Европейския съюз (наричан по-долу „знак за биологично производство на ЕС“) следва модела, определен в част А от приложение XI към настоящия регламент.

Знакът за биологично производство на ЕС се използва само ако съответният продукт е произведен съгласно изискванията на Регламент [№ 2092/91] и на регламентите за неговото прилагане или Регламент [№ 834/2007] и изискванията на настоящия регламент“.

Регламент № 1099/2009

- 12 Съображения 2, 4, 18, 20, 24 и 43 от Регламент № 1099/2009 гласят:

„(2) Умъртвяването на животни може да предизвика болка, уплаха, страх или други форми на страдание у животните дори и в условия, които са най-добри в техническо отношение. Някои операции, свързани с умъртвяването, могат да бъдат стресиращи и всяка техника за зашеметяване притежава известни недостатъци. Стопанските оператори, както и всяко лице, участващо в умъртвяването на животни, следва да предприемат необходимите мерки, за да се избегне болката и да се сведат до минимум уплахата и страданието на животните в процеса на клане или умъртвяване, като се вземат предвид най-добрите практики в тази област и разрешените съгласно настоящия регламент методи. Поради това следва да се счита, че болката, уплахата или страданието могат да бъдат избегнати, в случай че стопанските оператори, както и всяко лице, участващо в умъртвяването на животни, нарушават някое от изискванията на настоящия регламент или прилагат разрешени практики, без да вземат предвид най-актуалните технологии, като причиняват на животните, случайно или умишлено, болка, уплаха или страдание.

[...]

- (4) Хуманното отношение към животните е ценност на [Съюза], установена с Протокол (№ 33) относно закрилата и хуманното отношение към животните, приложен към Договора [ЕО] [...]. Защитата на животните по време на клане или умъртвяване е обществен въпрос, който се отразява на отношението на потребителите към селскостопанските продукти. Освен това, по-добрата защита на животните по време на клане допринася за по-високото качество на месото и оказва непряко положително въздействие върху трудовата безопасност в кланиците.

[...]

- (18) С Директива 93/119/ЕО [на Съвета от 22 декември 1993 година относно защитата на животните по време на клане или умъртвяване (ОВ L 340, 1993 г., стр. 21; Специално издание на български език, 2007 г., глава 3, том 14, стр. 157)] беше [до]пусната дерогация по отношение на зашеметяването на животни при ритуално клане, извършвано в кланици. Тъй като разпоредбите на [правото на Съюза], приложими към ритуалното клане, са транспонирани различно в зависимост от националния контекст и като се има предвид, че националните правила отчитат аспекти, които се простират отвъд целта на настоящия регламент, е важно дерогацията по отношение на зашеметяването на животните преди клане да се запази, като обаче се остави известна степен на субсидиарност на всяка държава членка. Вследствие на това настоящият регламент зачита свободата на религията и правото на религията или убежденията да се изповядват чрез богослужение, обучение, религиозни обреди и ритуали съгласно член 10 от Хартата на основните права на Европейския съюз.

[...]

- (20) Много методи за умъртвяване са болезнени за животните. Ето защо е необходимо да се използва зашеметяване, така че животните да изпаднат в безсъзнание и да изгубят чувствителността си преди или едновременно с умъртвяването. Определянето на степента на безсъзнание или липса на чувствителност у животното е сложно и трябва да се извършва по научно одобрена методология. Следва обаче да се осъществява наблюдение по показатели, за да се оцени ефикасността на процедурата в практически условия.

[...]

- (24) В зависимост от начина на прилагането им в процеса на клане или умъртвяване, някои методи за зашеметяване могат да доведат до смърт, при което е избегната болката и [се намалява, доколкото е възможно] уплахата или страданието на животните. Други методи за зашеметяване могат да не доведат до смърт и животните могат да дойдат в съзнание и да си възвърнат чувствителността по време на следваща болезнена процедура. Следователно подобни методи следва да се допълнят от други техники, които водят до сигурна смърт, преди животните да дойдат в съзнание. Затова е от съществено значение да се уточни кои методи за зашеметяване се нуждаят от допълване с метод за умъртвяване.

[...]

- (43) Клането без зашеметяване изисква гърлото да бъде прерязано с остър нож по подходящ начин, така че страданието да бъде [ограничено, доколкото е възможно]. Освен това има вероятност при животните, които не са фиксирани по механичен начин след прерязването, да се забави процесът на обезкръвяване и ненужно да се удължи страданието на животните. Говедата, овцете и козите са видовете, при които най-често се прилага тази процедура на клане. Следователно преживните животни, заклани без зашеметяване, следва да бъдат фиксирани самостоятелно и по механичен начин“.

13 Съгласно член 2 от Регламент № 1099/2009, озаглавен „Определения“:

„За целите на настоящия регламент:

[...]

- е) „зашеметяване“ означава всеки умишлен процес, който причинява загуба на съзнанието и чувствителността, без да предизвиква болка, включително всеки процес, водещ до незабавна смърт;
- ж) „религиозен обред“ означава поредица от действия, свързани с клане на животни, които се изискват от дадена религия;

[...]“.

14 Член 3 от този регламент, озаглавен „Общи изисквания за умъртвяването и свързаните операции“, гласи в параграф 1:

„По време на умъртвяването им и свързаните операции животните се предпазват от всяка болка, уплаха или страдание, които могат да бъдат избегнати“.

15 Член 4 от посочения регламент, посветен на „[м]етоди[те] за зашеметяване“, предвижда:

„1. Животните се умъртвяват само след зашеметяване в съответствие с методите и специалните изисквания относно прилагането на тези методи, съдържащи се в приложение I. Загубата на съзнание и чувствителност се поддържат до смъртта на животното.

Методите, посочени в приложение I, които не причиняват незабавна смърт (наричани по-нататък „обикновено зашеметяване“) трябва да бъдат последвани възможно най-бързо от прилагане на процедура, гарантираща смърт, като обезкръвяване, разрушаване на гръбначния мозък, умъртвяване с електрически ток или продължителна аноксия.

[...]

4. Изискванията на параграф 1 не се прилагат при клане на животни посредством специфични методи при религиозни обреди, при условие че клането се извършва в кланица“.

Националното право

16 Член L. 641-13 от Code rural et de la pêche maritime (Кодекс за селското стопанство и за морския риболов) в редакцията си, приложима към спора по главното производство, гласи:

„От указанието „биологично земеделие“ могат да се ползват селскостопански продукти, преработени или не, които отговарят на изискванията на правната уредба [на Съюза] относно биологичното производство и етикетирането на биологичните продукти или, ако е приложимо, на условията, определени в списъка с изисквания, хомологирани с Наредба на заинтересования министър или министри по предложение на [INAO]“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

- 17 На 24 септември 2012 г. асоциацията ОАВА подава до министъра на земеделието искане за прекратяване на рекламата и търговията на кълцано говеждо месо с марката „Tendre France“, което е сертифицирано като „халал“ и носи означението „АВ“, посочено в член L. 641-13 от Кодекса за селското стопанство и за морския риболов и издавано от Ecosert, частноправен сертифициращ орган, който понастоящем действа от името и под ръководството на INAO. В същия ден тя иска от последния да забрани използването на посоченото означение, когато става въпрос за говеждо месо от животни, заклани без предварително зашеметяване.
- 18 След мълчаливия отказ по тези искания, на 23 януари 2013 г. асоциацията ОАВА подава жалба за превишаване на власт пред Conseil d'État (Държавен съвет, Франция).
- 19 С решение от 20 октомври 2014 г. Conseil d'État постановява по-конкретно, от една страна, що се отнася до искането на асоциацията ОАВА за отмяна на мълчаливия отказ на министъра на земеделието и на INAO да забранят използването на означението „АВ“ за продукти от говеждо месо от животни, заклани без зашеметяване, че правото на Съюза определя правилата за биологично отглеждане на едър рогат добитък по изчерпателен начин, без да препраща към приемането на текстове за прилагане от страна на държавите членки и без да е налице необходимост от такива текстове за пълната му ефективност. При това положение френският регулаторен орган не е компетентен да приема национални разпоредби, които дублират, уточняват или допълват правото на Съюза. Вследствие на това Conseil d'État отхвърля искането на асоциацията ОАВА.
- 20 От друга страна, Conseil d'État приема, че произнасянето по искането на тази асоциация за отмяна на мълчаливия отказ на Ecosert да предприеме в изпълнение на Регламент № 834/2007 мерки за прекратяване на рекламата и търговията на продуктите с марката „Tendre France“, които са сертифицирани като „халал“ и носят означението „АВ“, не може да му се възложи като първа и последна инстанция. Поради това той препраща тази част от делото на Tribunal administratif de Montreuil (Административен съд Монтръой, Франция).
- 21 С решение от 21 януари 2016 г. Tribunal administratif de Montreuil (Административен съд Монтръой) отхвърля това искане.
- 22 Асоциацията ОАВА подава въззивна жалба срещу това съдебно решение пред запитващата юрисдикция, Cour administrative d'appel de Versailles (Апелативен административен съд Версай, Франция). В подкрепа на жалбата тя твърди, че означението „АВ“ не може да се поставя върху продукти от месо от животни, заклани без предварително зашеметяване, тъй като подобен метод на клане не отговаря на изискването за „високи стандарти за благосъстояние на животните“, поставено в членове 3 и 5 от Регламент № 834/2007.
- 23 Тя поддържа също така, че макар член 4, параграф 4 от Регламент № 1099/2009 да допуска дерогация от принципа за предварителното зашеметяване преди клане, при ритуалното клане на селскостопански животни, тази дерогация преследва само цели, свързани с политиката за опазване на здравето и равнопоставено зачитане на религиозните вярвания и обреди.
- 24 Предоставеният сертификат от дружеството Ecosert на месото „халал“ от животни, заклани без предварително зашеметяване, нарушавал освен това принципа на потребителско доверие по отношение на биологичните продукти.
- 25 Министърът на земеделието, както и Bionoor, Ecosert и INAO искат подадената от асоциацията ОАВА жалба да се отхвърли.

- 26 Най-напред, министърът на земеделието поддържа, че нито Регламент № 834/2007, нито Регламент № 889/2008 изключват изрично дерогация в съответствие с член 4, параграф 4 от Регламент № 1099/2009 от правилото за предварително зашеметяване в особения контекст на ритуалното клане.
- 27 По-нататък, Bioopor твърди, че няма несъвместимост от гледна точка и на правото на Съюза, и на вътрешното право между сертифицирането като „халал“ и означението „АВ“, при положение че изискването за клане с предварително зашеметяване би означавало да се добави условие, което позитивното право не предвижда изрично.
- 28 Освен това, макар че правото на Съюза въвежда принципа за клане с предварително зашеметяване, от него можело да се предвиди дерогация в името на упражняването на свободата на религия.
- 29 Накрая, Escocert, към чиито искания се присъединява INAO, счита, че от целите на Регламент № 834/2007, включително целта да се постигнат „високи стандарти за благосъстояние на животните“, не произтича принципна несъвместимост между биологичното производство и ритуалното клане, предназначено да гарантира упражняването на свободата на религия.
- 30 Принципът за потребителското доверие впрочем не бил нарушен, тъй като използването на означението „АВ“ е било законно разрешено.
- 31 Запитващата юрисдикция отбелязва, че никоя разпоредба на регламенти № 834/2007, № 889/2008 и № 1099/2009 не определя изрично метода или методите на клане на животните, които са годни да отговорят на целите за благосъстояние на животните и за намаляване на страданието на животните, характерни за биологичното производство.
- 32 При тези условия отговорът на основанието, изведено от твърдението, че европейският етикет „АВ“ не може да се използва за месо от животни, подложени на ритуално клане без предварително зашеметяване, който е решаващ за изхода от спора, води до сериозна трудност при тълкуването на правото на Съюза.
- 33 В този контекст Cour administrative d'appel de Versailles решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Трябва ли приложимите правила на правото на [С]ъюз[а], които произтичат по-специално от:

- член 13 [ДФЕС],
- Регламент [№ 834/2007], правилата за прилагането на който са определени в Регламент [№ 889/2008],
- и Регламент [№ 1099/2009],

да се тълкуват в смисъл, че разрешават или забраняват издаването на европейски етикет „[АВ]“ за продукти от животни, които са били ритуално заклани без предварително зашеметяване, извършено при условията, определени в Регламент [№ 1099/2009]?“.

По преюдициалния въпрос

- 34 В самото начало трябва да се отбележи, че като споменават съответно европейски етикет „АВ“ и означение „АВ“, запитващата юрисдикция и страните по главното производство всъщност имат предвид биологичния знак на Европейския съюз по смисъла на член 25 от Регламент № 834/2007 и член 57 от Регламент № 889/2008.
- 35 При тези условия следва да се приеме, че с въпроса си запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали Регламент № 834/2007, и в частност член 3 и член 14, параграф 1, буква б), подточка viii) от него, в светлината на член 13 ДФЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че разрешава поставянето на биологичния знак на Европейския съюз върху продукти от животни, подложени на ритуално клане без предварително зашеметяване, извършено в условията, определени от Регламент № 1099/2009, и по-конкретно в член 4, параграф 4 от него.
- 36 В това отношение следва да се отбележи, че според съображение 1 от Регламент № 834/2007 биологичното производство, което представлява съвкупна система за управление на земеделието и за производство на храни, се характеризира с „прилагане на високи стандарти за благосъстояние на животните“, докато съображение 10 от Регламент № 889/2008 признава благосъстоянието на животните като „един от приоритетите на биологичното животновъдство“. Член 3, буква а), подточка iv) и буква в) от Регламент № 834/2007 гласи също така, че биологичното производство цели по-конкретно да „въведе устойчива система за управление на земеделието, която [...] спазва високи стандарти за благосъстояние на животните“ и да „произвежда[...] голямо разнообразие от храни и други земеделски продукти, които отговарят на потребителското търсене на стоки, произведени чрез прилагане на процеси, които не вредят на [...] благосъстоянието на животните“. В член 5, буква з) от този регламент се предвижда и че биологичното земеделие се стреми към „осигуряване на висока степен на благосъстояние на животните, като се отчитат специфичните за съответния вид потребности“.
- 37 Задължението да се сведе до минимум всяко страдание на животното, което е закрепено в член 14, параграф 1, буква б), подточка viii) от Регламент № 834/2007, допринася за конкретизиране на тази цел, изразяваща се в осигуряване на висока степен на благосъстояние на животните.
- 38 Изразявайки многократно волята си да осигури висока степен на благосъстояние на животните в рамките на биологичното производство, законодателят на Съюза е възнамерявал да подчертае, че за този метод на земеделско производство е характерно спазването на подсилени норми във връзка с благосъстоянието на животните навсякъде и на всички етапи от посоченото производство, където е възможно това благосъстояние да се подобри още повече.
- 39 В съответствие по-специално с член 1, параграф 3 от Регламент № 834/2007 същият се прилага за всеки оператор, участващ в дейности на всеки етап на производството, обработката или разпространението на земеделските продукти по параграф 2 от същата разпоредба. Съгласно член 2, буква и) от посочения регламент обаче „обработката“ включва по-конкретно клането на животните.
- 40 Този регламент се ограничава в това отношение да посочи в член 14, параграф 1, буква б), подточка viii), че „всяко страдание, включително осакатяване, се свежда до минимум по време на целия живот на животното, включително при клане“.
- 41 Несъмнено, никоя разпоредба от Регламент № 834/2007 или от Регламент № 889/2008 не определя изрично метода или методите на клане на животните, годни да сведат до минимум страданието на животните и следователно — да конкретизират целта, изразяваща се в осигуряване на висока степен на благосъстояние на животните.

- 42 Същевременно Регламент № 834/2007 не може да се чете независимо от Регламент № 1099/2009.
- 43 Действително, от една страна, последният регламент урежда специално клането на животни.
- 44 От друга страна, защитата на благосъстоянието на животните е основната цел, преследвана с Регламент № 1099/2009, както е видно от самото заглавие на този регламент и от съображение 2 от него, и то в съответствие с член 13 ДФЕС, по силата на който Съюзът и държавите членки държат изцяло сметка за изискванията за хуманно отношение към животните при изработването и осъществяването на политиката на същия (вж. в този смисъл решение от 29 май 2018 г., *Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen* и др., C-426/16, EU:C:2018:335, т. 63 и 64).
- 45 В това отношение Регламент № 1099/2009 допринася, както гласят съответно съображения 4 и 24 от него, за „по-добрата защита на животните по време на клане“ и за насърчаване на „някои методи за зашеметяване[, които] могат да доведат до смърт на животното, при което е избегната болката и [се намалява, доколкото е възможно,] уплахата или страданието на животните“.
- 46 По-нататък, съгласно текста на член 3 от Регламент № 1099/2009 „[п]о време на умъртвяването им животните се предпазват от всяка болка, уплаха или страдание, които могат да бъдат избегнати“. Това общо предписание, приложимо за умъртвяването им животните, в частност конкретизирано в член 4, параграф 1 от този регламент, който предвижда, от една страна, че „[ж]ивотните се умъртвяват само след зашеметяване“ и от друга страна, че „[з]агубата на съзнание и чувствителност се поддържат до смъртта на животното“.
- 47 По този начин член 4, параграф 1 от Регламент № 1099/2009 във връзка със съображение 20 от посочения регламент въвежда принципа за зашеметяването на животното преди умъртвяването му и дори го въздига в задължение. Действително, както отбелязва по същество генералният адвокат в точка 43 от своето заключение, посредством научни изследвания е установено, че зашеметяването е техниката, която най-малко накърнява благосъстоянието на животните по време на тяхното клане.
- 48 Макар да е вярно, че член 4, параграф 4 от Регламент № 1099/2009 при прочита му в светлината на съображение 18 от този Регламент допуска практиката на ритуалното клане, при което животното може да бъде умъртвено без предварително зашеметяване, този начин на клане, което е разрешено само по силата на дерогация в Съюза и единствено с цел да се осигури зачитането на свободата на религията (вж. в този смисъл решение от 29 май 2018 г., *Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen* и др., C-426/16, EU:C:2018:335, т. 55—57), не е от естество да причини притъпяване на всяка болка, уплаха или страдание на животното, ефикасно колкото клане, предшествано от зашеметяване, което в съответствие с член 2, буква е) от този регламент, с оглед на съображение 20 от него, е необходимо, за да предизвика у животното загуба на съзнанието и чувствителността, от естество да намали значително неговите страдания.
- 49 В това отношение трябва да се отбележи, че макар Регламент № 1099/2009 да уточнява в съображение 43, че клането без предварително зашеметяване изисква гърлото да бъде прерязано с остър нож по подходящ начин, така че страданието да бъде [ограничено], „[доколкото е възможно]“, използването на такава техника не позволява да се намали „до минимум“ всяко страдание на животното по смисъла на член 14, параграф 1, буква б), подточка viii) от Регламент № 834/2007.
- 50 При това положение, обратно на твърдяното от френското правителство и от ответниците по главното производство в писмените им становища, особените методи на клане, предписани от религиозни обреди, които се практикуват без предварително зашеметяване и се допускат от

член 4, параграф 4 от Регламент № 1099/2009, не са равностойни, като гаранция за висока степен на благосъстояние на животното по време на неговото умъртвяване, на метода на клане с предварително зашеметяване, който член 4, параграф 1 от този регламент налага по принцип.

- 51 Следва да се отбележи и че съображение 3 от Регламент № 834/2007 обявява целта за „запазване и оправдаване на потребителското доверие по отношение на продуктите, обозначени като биологични“. В това отношение е важно да се следи за това на потребителите да се гарантира, че продуктите, които носят знака за биологично производство на Европейския съюз, действително са получени при спазване на най-високите стандарти, по-конкретно в сферата на благосъстоянието на животните.
- 52 Предвид гореизложените съображения на поставения въпрос следва да се отговори, че Регламент № 834/2007, и по-конкретно член 3 и член 14, параграф 1, буква б), подточка viii) от него, в светлината на член 13 ДФЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че не позволява поставянето на знака за биологично производство на Европейския съюз върху продукти от животни, подложени на ритуално клане без предварително зашеметяване, извършено при условията, определени в Регламент № 1099/2009, и по-конкретно в член 4, параграф 4 от него.

По съдебните разноски

- 53 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (голям състав) реши:

Регламент (ЕО) № 834/2007 на Съвета от 28 юни 2007 година относно биологичното производство и етикетирането на биологични продукти и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 2092/91, и по-конкретно член 3 и член 14, параграф 1, буква б), подточка viii) от него, в светлината на член 13 ДФЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че не позволява поставянето на знака за биологично производство на Европейския съюз, посочен в член 57, първа алинея от Регламент (ЕО) № 889/2008 на Комисията от 5 септември 2008 година за определяне на подробни правила за прилагането на Регламент № 834/2007, изменен с Регламент (ЕС) № 271/2010 от 24 март 2010 г., върху продукти от животни, подложени на ритуално клане без предварително зашеметяване, извършено при условията, определени в Регламент (ЕО) № 1099/2009 на Съвета от 24 септември 2009 година относно защитата на животните по време на умъртвяване, и по-конкретно в член 4, параграф 4 от него.

Lenaerts	Silva de Lapuerta	Bonichot
Арабаджиев	Biltgen	Jürimäe
Lycourgos	Malenovský	Levits
Bay Larsen	Šváby	Vajda
Rodin		

Обявено в открито съдебно заседание в Люксембург на 26 февруари 2019 година.

Секретар
A. Calot Escobar

Председател
K. Lenaerts